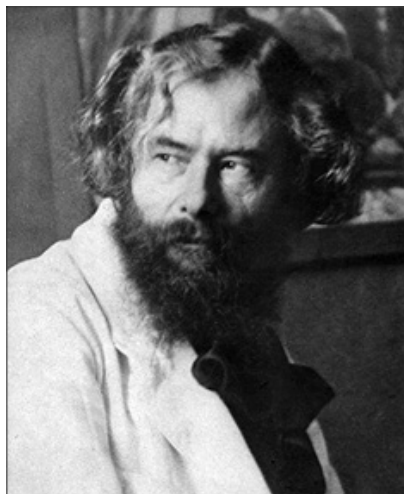

НОВАКІВСЬКИЙ Олекс Харлампійович (02(14). 03. 1872, с. Слободо-Ободівка Ольгопільського пов. Кам'янець-Подільської губ., нині с. Нова Ободівка Гайсинського р-ну Вінницької обл. — 29. 08. 1935, Львів) — живописець. Батько Ярослава, дід Ждана-Андрія Новаківських. Навчався приватно у майстерні П. Клименка в Одесі (1888–92), Краківській АМ (1892–93, 1895–1900; викл. [Л. Вичулковський](#), [Я. Мальчевський](#), [Я.-Г. Станіславський](#), Ю. Унежицький). Стажувався у Кракові в майстерні Л. Вичулковського (до 1904).

У краківському творчому середовищі революційно-демократичної організації «Молода Польща» Н. сприйняв естетичну програму символізму; власні національно-патріотичні погляди сформувалися під впливом Б. Лепкого, митрополита Андрея Шептицького. 1904–13 жив поблизу Кракова у с. Могила (ранній, «могилянський» період творчості). 1909 відвідав Бойківщину, де виконав низку гірських пейзажів, портретів.

Від 1913 — у Львові. Учасник 2-ї виставки Товариства для розвою руської штуки (Львів, 1900), виставок Польського товариства приятелів красних мистецтв у Кракові (1904–05, 1907–08, 1911–12) та інших. Персональні — у Кракові (1911), Львові (1921–22, 1935 — посмертна), Варшаві (1932). У його творчості репрезентовано нові на західно-українських землях тенденції модерну, імпресіонізму, символізму, експресіонізму. Н. притаманне мислення масштабними символічно-алегоричними образами, в яких прагнув передати драматизм історії, героїку та національні ідеали українського народу.

Ранні твори позначені високою культурою монументально-умовно-декоративних побудов, пластичним моделюванням форм та імпресіоністичною

свіжістю чистих барв. У живописі львівського періоду посилено тенденції до експресіонізму та містичної екзальтації. У доробку — алегоричні полотна на тему духовного і політичного відродження України, романтичні образи історичних осіб княжої та козацької епох, драматичні візії неволі українського народу під час 1-ї світової війни, портрети представників духовної та інтелектуальної еліт української нації, складні міфопоетичні образи, присвячені новій у тодішньому українському малярстві філософській, екзистенційній тематиці.

Значне місце відведено шевченкіані: створив 3 ескізи пам'ятника поету на міжнародний конкурс, оголошений 1913 у Києві; 1916–17 — серію з понад 40 начерків, де втілював власне бачення монумента Кобзарю; 1917 — серію рисунків до алегоричної композиції «Т. Шевченко і смерть». 1923 у Львові за підтримки митрополита Андрея Шептицького заснував першу в Галичині Мистецьку школу-студію, що діяла до 1935 як приватний навчальний заклад.

Серед випускників — визначні діячі української культури та мистецтва в Україні, Польщі, Чехії, Франції, Німеччині, Люксембурзі, США, Канаді, Австралії: С. Гординський, С. Гебус-Баранецька, Л. Гец, М. Драган, І. Кейван, М. Кміт, Е. Козак, Л. Крец, М. Кромпець-Морачевська, Я. Крушельницький, В. Ласовський, М. Левицький, С. Луцик, А. Малюца, М. Мороз, І. Нижник-Винників, Л. Перфецький, Р.-С. Сельський, Г. Смольський, І. Старчук. У Львові 1972 відкрито Новаківського О. Художньо-меморіальний музей, 1997 засновано благодійний фонд «О. Новаківський та його мистецька школа». Деякі роботи зберігаються у музеях України, Польщі, Словаччини, Австрії, Німеччини, Канади, США.

Основні твори

живопис — «Пейзаж із човном» (1897), «Мати з дітьми» (1903), «Втрачені надії. Визволення» (1908), «Хлопчик із фіалками» (1909), «Коляда» (1910), «Весна в с. Могила» (1911), «Князь Церкви. Митрополит Андрей Шептицький» (1915), «Музика квітів. Каштани і бузок» (1916), «Автопортрет із дружиною», «Багатство України» (обидва — 1917), «Ярослав Осмомисл» (1918), «Мойсей» (1919), «В'їзд Б. Хмельницького до Києва» (1920), «Сад гріха» (1921), «Юр. Поема світової війни» (1922), «Срібна Мадонна», «Ангел смерті» (обидва — 1923), «Хризантеми» (1925), «Дружина за фортепіано. Музика», «Владика (Провидіння)» (обидва — 1929), «Г. Голубовська» (1930), «Дзвінка», «О. Довбуш — володар гір» (обидва — 1931), «Автопортрет із букетом квітів», «Русалка» (обидва — 1933); серія композицій

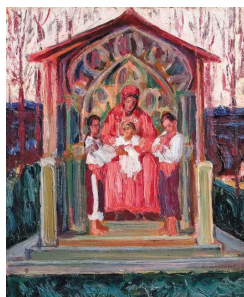
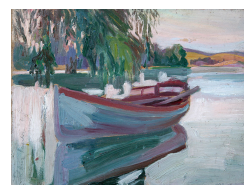
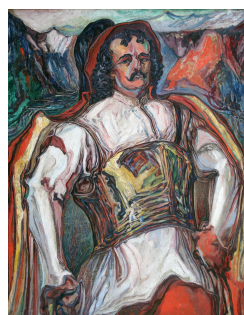
«Пробудження» (1910–34); серія монум. панно для Муз. інституту у Львові – «Мистецтво» (1915), «Наука» (1916), «Музика» (1920), «Виховання» (1921); графіка – 7 начерків театр. завіси для Театру товариства «Руська бесіда» у Львові (1924); серія ескізів «Мати Милосердя» для собору св. Юра у Львові (1934–35); «Автопортрет із квіткою» (1934).

Рекомендована література

1. Хмурий В. О. Новаківський. Х., 1931;
2. Залозецький В. Олекса Новаківський. Л., 1936;
3. Островський В. Олекса Новаківський. К., 1964;
4. Овсійчук В. А. Олекса Новаківський: (До 100-річчя від дня народж.) // Жовтень. 1969. № 10;
5. Олекса Новаківський: Альбом. К., 1973, Л., 2009;
6. Твори Олекси Новаківського з колекції Миколи Мушинки: Каталог виставки. Нью-Йорк, 1992;
7. Каталог творів Олекси Новаківського. Малярство. Рисунки. Л., 1992;
8. Волошин Л. Непізнаний Олекса Новаківський: Проблема символізму у творчості художника // ОМ. 1992. № 5;
9. Олекса Новаківський та його школа // Галиц. брама. 1997. № 7;
10. Волошин Л. Автопортрети Олекси Новаківського (Концептуальні аспекти жанру): До 125-ї річниці з дня народж. // ОМ. 1998. № 1;
11. Овсійчук В. Олекса Новаківський. Л., 1998;
12. Головацький І. Олекса Новаківський – професор факультету мистецтв Української (таємної) високої технічної школи у Львові (1923–1926): Нові відомості з поліц. архіву м. Львова // Вісн. НТШ. 1999. Ч. 22;
13. Овсійчук В. А. Ранній період творчості О. Новаківського // Укр. мистецтво та архітектура кін. 19 – поч. 20 ст. К., 2000;
14. Волошин Л. Княжий дарунок великого мецената. Митрополит Андрей Шептицький у житті і творчості Олекси Новаківського. Л., 2001;
15. Її ж. Автопортрети Олекси Новаківського. Л., 2004;
16. Коваль Я. Автопортрет Олекси Новаківського // ОМ. 2005. № 3;
17. Волошин Л. Історичні постаті княжої доби у творах О. Новаківського. Л., 2007;
18. Науковий каталог малярських творів Олекси Новаківського: За мат. ювіл. виставки до 125-ліття від дня народж. Л., 2008;
19. Волошин Л. Образ жінки у творчості Олекси Новаківського. Л.; Х., 2018.

Л. В. Волошин

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Новаківський Олекса Харлампійович / Л. В. Волошин // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-72250>. – Останнє поновлення : 2025.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).